

KANCELARIA SEJMU
BIURO STUDIÓW
I EKSPERTYZ

Biuro Studiów i Ekspertyz

EKSPERTYZA
WYKONANA
NA ZLECENIE
BIURA STUDIÓW
I EKSPERTYZ

Obowiązek składania oświadczeń
majątkowych przez osoby fizyczne
w organach podatkowych
w wybranych
krajach Unii Europejskiej

Czerwiec 2000

Dr Ireneusz Mirek

Ekspertyza

Nr 221

BSE

1. Dwie zasadnicze formy obowiązku składania przez osoby fizyczne oświadczeń majątkowych przed organami podatkowymi

Obowiązek składania przez osoby fizyczne oświadczeń majątkowych przed organami podatkowymi może być co do zasady ukształtowany na dwa sposoby:

1.1. Obowiązek periodycznego składania oświadczeń majątkowych

W przypadku składania przez podatników deklaracji czy oświadczeń majątkowych chodzić może o sytuację ustawowego nakładania na osoby fizyczne obowiązku periodycznego informowania organów podatkowych o stanie swojego majątku. Taki obowiązek występuje z reguły we wszystkich tych krajach, w których pobierany jest powszechny podatek od majątku. Podatek ten od strony podmiotowej obciąża albo wszystkie osoby fizyczne, albo osoby dysponujące odpowiednio dużym majątkiem, którego wartość przekracza określoną wielkość progową opodatkowania. Wstępnym warunkiem wymiaru podatku od majątku jest złożenie przez podatnika deklaracji dotyczącej wartości poszczególnych składników majątku i weryfikacja uzyskanych w ten sposób danych przez organ podatkowy. Obowiązek składania deklaracji majątkowej - zależnie od regulacji poszczególnych krajów - realizowany jest przez podatników co roku lub przypada raz na kilka lat.

Niekiedy obowiązek składania oświadczeń majątkowych występuje również w innych podatkach o charakterze majątkowym, takich jak podatek od nieruchomości lub podatek od spadków i darowizn. Należy jednak zwrócić uwagę, że przy wymiarze podatku od nieruchomości organy podatkowe w krajach wysoko rozwiniętych najczęściej opierają się na danych zawartych w katastrach lub innych urzędowych systemach ewidencji nieruchomości, tylko posiłkowo uciekając się do żądania złożenia przez podatnika oświadczenia na temat wartości poszczególnych przedmiotów majątkowych. Podobnie w przypadku podatku od spadków i darowizn organy podatkowe bazują z reguły na informacjach przekazywanych im przez notariuszy czy sądy powszechne, w mniejszym stopniu korzystając z oświadczeń majątkowych składanych przez samych podatników.

1.2. Obowiązek składania oświadczeń majątkowych na żądanie organu podatkowego

Drugą - występującą w większości państw - formą obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne jest obowiązek składania oświadczeń majątkowych w każdym czasie na żądanie organu podatkowego, w związku z prowadzonym postępowaniem podatkowym. Prawo żądania od osoby fizycznej złożenia oświadczenia majątkowego przysługuje organom podatkowym we wszystkich państwach wysoko rozwiniętych, niezależnie od tego, czy w danym kraju istnieje obowiązek periodycznego składania oświadczeń majątkowych w związku z wymiarem podatku od majątku, czy też podatek taki - i w konsekwencji konieczność stałego składania oświadczeń majątkowych - nie występuje.

Taka właśnie sytuacja ma również miejsce w Polsce, gdzie nie ma podatku od majątku, a tym samym nie ma ustawowego obowiązku periodycznego składania oświadczeń o aktualnym stanie majątku. Organy podatkowe mają jednak prawo w każdym czasie wezwać osobę fizyczną do złożenia oświadczenia o stanie majątku w związku z prowadzonym postępowaniem podatkowym.

2. Podatek od majątku i związany z nim obowiązek periodycznego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne

Powszechny podatek od majątku osób fizycznych (*net wealth tax*) stosowany jest obecnie w kilku państwach europejskich. Jednak ogólna tendencja zauważalna na przestrzeni ostatnich lat polega na odchodzeniu od tej formy opodatkowania w ustawodawstwach poszczególnych krajów. W ostatnim czasie w wielu państwach zrezygnowano z pobierania tego podatku. Równocześnie nie można wskazać kraju, w którym podatek taki w ostatnim okresie zostałby wprowadzony.

Z tego punktu widzenia spośród krajów europejskich (bądź krajów o zbliżonym poziomie rozwoju) wyróżnić można trzy grupy:

1. kraje, w których nigdy lub od dawna nie pobierano podatku od majątku indywidualnego; do grupy takich krajów należy Belgia, Bułgaria, Kanada, Cypr, Czechy, Estonia, Gibraltar, Grecja, Węgry, Irlandia, Łotwa, Litwa, Portugalia, Rumunia, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone¹;

2. kraje, w których podatek od majątku występował swego czasu, ale został usunięty z systemu podatkowego w latach dziewięćdziesiątych; do grupy takich krajów należą Austria, Dania, RFN i Włochy;

3. kraje, w których podatek od majątku nadal występuje; są to Finlandia, Francja, Islandia, Luxemburg, Norwegia, Hiszpania, Szwecja i Szwajcaria .

W krajach pobierających podatek od majątku indywidualnego tradycyjnie obciążał on co do zasady wyłącznie osoby fizyczne. W niektórych krajach, np. w Finlandii, Luksemburgu, Norwegii, RFN czy Szwecji podatnikami były (są) również osoby prawne. Podstawę opodatkowania w podatkach majątkowych tego typu stanowi zwykle czysta wartość majątku, tj. wartość majątku indywidualnego po potrąceniu długów i ciężarów związanych z tym majątkiem. W większości krajów przyjęto również rozwiązanie pozwalające na kumulowanie wartości majątku należącego do poszczególnych członków rodziny, tj. małżonków i małoletnich dzieci, w ramach jednej podstawy opodatkowania.

Podatek od majątku indywidualnego w założeniu obejmuje całość majątku podatnika. Niekiedy w regulacjach ustawowych poszczególnych krajów wymieniano bardzo precyzyjnie składniki majątki, podlegające wliczaniu do podstawy opodatkowania. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że w wielu ustawodawstwach występują bardzo poważne ograniczenia zakresu przedmiotowego tego podatku, polegające na wyłączeniu spod opodatkowania określonych składników majątku. Swego czasu np. w Austrii z podstawy opodatkowania wyłączano część wartości nieruchomości przeznaczonych na cele mieszkaniowe, w Niemczech wartość nieruchomości o charakterze zabytkowym czy artystycznym itd. W Norwegii i Holandii podatkowi od majątku indywidualnego nie podlegają składniki majątkowe wykorzystywane na cele działalności gospodarczej. W niektórych krajach wyłączeniu podlegają również przedmioty osobistego użytku podatnika³.

Najczęściej wartość poszczególnych składników majątku wymienionych w deklaracjach podatników wyceniana jest w oparciu o ich wartość rynkową. Jednakże praktyka poszczególnych krajów jest w tym zakresie rozbieżna. W niektórych krajach w celach wymiarowych bierze się pod uwagę jedynie część wartości rynkowej danego składnika majątku⁴, w innych wy-

¹ W Stanach Zjednoczonych powszechny podatek od majątku nie występuje na szczeblu federalnym.

² W Szwajcarii podatek od majątku pobierany jest na szczeblu kantonów i gmin.

³ Kalinowski, M.: *Współczesne systemy podatkowe*, TNOiK Toruń 1996, s. 105.

⁴ Szwecja, Holandia.

ceną opiera się na tzw. wartościach jednolitych, czyli wartościach ustalanych ogólnie przez państwo na dłuższe okresy czasu⁵, jeszcze gdzie indziej dla potrzeb wyceny przyjmuje się wartość czynszową nieruchomości⁶ czy tak zwaną „wartość odtworzenia składnika majątku”⁷.

Podatek od majątku jest z reguły podatkiem rocznym. Dla podatnika oznacza to w zasadzie konieczność corocznego składania oświadczeń o stanie majątku. Również organy podatkowe muszą co roku weryfikować setki tysięcy takich oświadczeń. Dla obu stron jest to operacja bardzo pracochłonna i kosztowna. Stąd też w niektórych krajach zrezygnowano z obowiązku corocznego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne, zadawalając się przyjmowaniem takich oświadczeń w okresach dwuletnich (Szwajcaria) czy nawet trzyletnich (Luksemburg)⁸.

W literaturze tematu wskazuje się, że bieżąca wycena majątku podatników oparta na oświadczeniach majątkowych - mimo, że w istotny sposób zwiększa koszt poboru podatku - może być na dłuższą metę opłacalna dla państwa. Opracowywane bowiem zestawienia majątku podatników mogą w dłuższej perspektywie stanowić cenny, pomocniczy instrument kontroli zobowiązań podatników w zakresie podatku od dochodów czy od spadków i darowizn⁹. Mimo wskazanych zalet takiego rozwiązania ogólna tendencja rozwoju prawa podatkowego w Europie zdaje się wyraźnie zmierzać w kierunku odchodzenia od poboru podatku od majątku i związanego z nim obowiązku periodycznych oświadczeń majątkowych, składanych przez osoby fizyczne w organach podatkowych.

3. Obowiązek składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne w poszczególnych krajach Unii Europejskiej

3.1. Kraje Unii Europejskiej, w których nie pobiera się podatku od majątku i nie występuje obowiązek periodycznego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne

W tych krajach Unii Europejskiej, w których nie pobiera się powszechnego podatku od majątku, osoby fizyczne nie mają obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych w organach podatkowych. Oczywiście organ podatkowy może wezwać podatnika do złożenia oświadczenia o stanie majątku, jeśli uzna, że jest to uzasadnione potrzebami postępowania podatkowego prowadzonego wobec tej osoby¹⁰. Jest to - jak wynika z praktyki tych krajów - rozwiązanie całkowicie satysfakcjonujące i przynoszące oczekiwane efekty w zakresie nadzoru i kontroli podatkowej. W razie podejrzeń co do rzetelności rozliczania się podatnika z zobowiązań wobec organów publicznych, organy podatkowe mogą tą drogą porównać np. rozmiar zobowiązań w zakresie podatku dochodowego w dłuższym okresie czasu ze stanem majątku podatnika.

3.1.1. Austria

Powszechny podatek od majątku indywidualnego obowiązywał do dnia 31 grudnia 1993 r. Został usunięty z systemu podatkowego z dniem 1 stycznia 1994 r. Spośród innych podatków

⁵ Swego czasu sytuacja taka miała miejsce w Niemczech i Austrii.

⁶ Luksemburg.
Dania.

⁸ Podobna sytuacja miała miejsce w Niemczech i Austrii w okresie, kiedy obowiązywał tam podatek od majątku.

⁹ Kalinowski, M.: *Współczesne systemy podatkowe*, TNOiK Toruń 1996, s. 106.

¹⁰ Zob. w szczególności pkt. 3. 1. 6 Niemcy.

majątkowych pobierany jest podatek od nieruchomości i podatek od spadków i darowizn. Osoby fizyczne nie mają obowiązku periodycznego informowania organów podatkowych o stanie swojego majątku. Oświadczenia takie są jednak zobowiązane składać na wezwanie organu podatkowego w związku z prowadzonym postępowaniem wymiarowym.

3.1.2. Belgia

W Belgii nie pobiera się podatku od majątku i podatku od nieruchomości. Pobierany jest natomiast podatek od spadków i podatek od darowizn. Nie przewiduje się obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne. Oświadczenia takie są składane na wezwanie organu podatkowego.

3.1.3. Dania

Podatek od majątku indywidualnego obowiązywał do dnia 31 grudnia 1996 r. Z systemu podatkowego usunięty został z dniem 1 stycznia 1997 r. Spośród podatków majątkowych pobierany jest podatek od nieruchomości oraz podatek od spadków i darowizn. Podatek od nieruchomości dotyczy tylko tej części nieruchomości, która używana jest na cele działalności gospodarczej. Osoby fizyczne nie mają obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych w organach podatkowych, choć zobowiązane są do przedstawiania takich oświadczeń na żądanie organu podatkowego, jeśli organ uzna, że jest to uzasadnione potrzebami postępowania podatkowego prowadzonego wobec tej osoby.

3.1.4. Grecja

W Grecji nie pobiera się podatku od majątku. Pobierany jest natomiast podatek od nieruchomości oraz podatek od spadków i podatek od darowizn. Nie ma obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych. Oświadczenia takie są składane na żądanie organu podatkowego.

3.1.5. Irlandia

W Irlandii nie pobiera się podatku od majątku. Z dniem 5 kwietnia 1997 r. z systemu podatkowego usunięty został również podatek od nieruchomości. Nadal obowiązują natomiast podatki od spadków i darowizn. Osoby fizyczne nie mają obowiązku periodycznego składania oświadczeń majątkowych, a czynią to jedynie na żądanie organu podatkowego.

3.1.6. Niemcy

Podatek od majątku (*Vermogensteuer*) zniesiony został z dniem 1 stycznia 1997 r. na skutek orzeczenia Federalnego Sądu Konstytucyjnego z 22 czerwca 1995 r. o niezgodności tego podatku z Ustawą Zasadniczą RFN¹¹. Nadal funkcjonują podatek od gruntu i podatek od spadków i darowizn. W podatkach tych jednak podatnik z reguły nie składa oświadczeń majątkowych. Wymiar podatku od gruntu odbywa się na podstawie danych z katastru gruntów a podatku od spadków i darowizn na podstawie danych przekazywanych organom podatkowym przez notariuszy i sądy powszechne. Do wyceny poszczególnych wartości majątkowych stosuje się przepisy ustawy o wycenach¹².

¹¹ BVerfG z 22.6.1995 r., 2 BvL 37/91, DStR 1995, s. 1345 i nast.

¹² *Bewertungsgesetz*, ustawa o wycenach w brzmieniu z 1 lutego 1991 r. zm. (BGBl. 1991 IS. 230)

Ogólnie obowiązek składania deklaracji podatkowych przez podatników normowany jest w § 149 niemieckiej ordynacji podatkowej¹³. Zgodnie z tym przepisem kwestię obowiązku składania deklaracji i oświadczeń przez poszczególnych podatników regulują odpowiednie przepisy ustaw dotyczących poszczególnych podatków, a więc np. przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych i od osób prawnych, ustawy o podatku obrotowym, a także do niedawna ustawy o podatku od majątku. W ustawie o podatku od majątku¹⁴ przewidywano obowiązek regularnego składania przez podatnika deklaracji o wartości majątku. Mimo, że podatek od majątku był podatkiem płatnym co roku, to jednak podstawę opodatkowania - ze względu na duże koszty i pracochłonność tego procesu - ustalano jednolicie raz na trzy lata. Stąd też i podatnik w normalnym przypadku składał oświadczenie o wartości swego majątku raz na trzy lata. Organ podatkowy mógł jednak w każdej chwili zażądać złożenia dodatkowej deklaracji o aktualnym stanie majątku na potrzeby podatku od majątku. Wynikało to *explicite* z § 19 ustawy o podatku od majątku.

W powołanym już § 149 niemieckiej ordynacji podatkowej - obok obowiązku periodycznego składania deklaracji podatkowych wynikającego z poszczególnych ustaw podatkowych - przewidziano również regulację, zgodnie z którą do składania oświadczeń i deklaracji podatnicy obowiązani są także na każde wezwanie organu podatkowego. Organ podatkowy może zatem żądać złożenia odpowiedniej deklaracji podatkowej czy oświadczenia co do stanu majątku praktycznie w każdym czasie, jeżeli tylko ma to związek z postępowaniem podatkowym zmierzającym do wymiaru podatku od tego podatnika.

Należy jednak zwrócić uwagę, że organom podatkowym nie wolno jest prowadzić postępowań praktycznie „na oślep”¹⁵ i żądać składania deklaracji czy oświadczeń od podatnika, którego sytuacja według dotychczasowych doświadczeń organu podatkowego w ogóle nie daje podstaw do przypuszczenia, że nie wywiązuje się on ze zobowiązań podatkowych. W takim przypadku miałyby miejsce przekroczenie uprawnień kontrolnych przez organ podatkowy. Składanie oświadczeń majątkowych należy do grupy tzw. obowiązków współdziałania podatnika z organem podatkowym. Spełnienia tego rodzaju obowiązku organ żądać może tylko wówczas, jeśli nie jest możliwe uzyskanie informacji inną drogą, np. poprzez skierowanie zapytania do innego urzędu finansowego.

3.1.7. Portugalia

W Portugalii nie pobiera się podatku od majątku. Podatek od nieruchomości dotyczy tylko nieruchomości wchodzących w skład przedsiębiorstw. Pobierany jest również podatek od spadków i podatek od darowizn. Tak w podatku od nieruchomości, jak i podatku od spadków i darowizn, osoby fizyczne nie składają oświadczeń co do wartości majątku w regularnych odstępach czasu, np. co rok, ale tylko według potrzeby i jeśli organ podatkowy tego zażąda.

3.1.8. Wielka Brytania

W Wielkiej Brytanii nie stosuje się powszechnego podatku od majątku. Spośród podatków majątkowych pobierany jest podatek od nieruchomości i podatek od spadków i darowizn. Podatek od nieruchomości dotyczy tylko tej części nieruchomości osoby fizycznej, która używa-

¹³ *Abgabenordnung 1977*, ordynacja podatkowa z 16. marca 1976 zm. (BGB1. 1976 I S. 613, BGB1. 1977 I S. 269).

¹⁴ *Vennogensteuergesetz*, ustawa o podatku od majątku w brzmieniu z 14 listopada 1999 r. zm. (BGB1.1 S. 2467).

¹⁵ Tipke, K./Lang, J.: *Steuerrecht*, Koln 1994, s. 688.

na jest na cele działalności gospodarczej. Osoby fizyczne nie mają obowiązku regularnego informowania organów podatkowych o swego stanie majątku. W uzasadnionych przypadkach organ podatkowy może jednak zażądać złożenia takiego oświadczenia.

3.1.9. Włochy

We Włoszech do dnia 31 grudnia 1997 r. obowiązywał nadzwyczajny podatek od majątku, który dotyczył osób prowadzących działalność gospodarczą. Podatek ten z dniem 1 stycznia 1998 r. zastąpiony został przez lokalny podatek od działalności gospodarczej. Spośród podatków majątkowych pobierany jest jeszcze podatek od nieruchomości i podatek od spadków i darowizn. Podatek od nieruchomości dotyczy tylko tej części nieruchomości, która używana jest na cele działalności gospodarczej. Wraz ze zniesieniem podatku od majątku zniesiony został również obowiązek regularnego składania oświadczeń majątkowych na potrzeby tego podatku. Zachowany został jedynie obowiązek informowania o stanie majątku na żądanie organu podatkowego.

3.2. Kraje Unii Europejskiej, w których pobiera się podatek od majątku i występuje obowiązek okresowego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne

W krajach Unii Europejskiej, w których pobiera się powszechny podatek od majątku osób fizycznych, osoby takie mają obowiązek regularnego informowania organów skarbowych o wartości swego majątku. Oświadczenia majątkowe składane są w organach podatkowych raz na rok lub raz na dwa, trzy lata. Oświadczenia takie weryfikowane są następnie przez organy podatkowe i stanowią podstawę do wymiaru podatku od majątku.

Należy jednak zwrócić uwagę, że z konstrukcji samego podatku od majątku wynika, że nie wszystkie osoby posiadające majątek będą efektywnie podatnikami tego podatku. W większości krajów dolny próg wartości majątku podlegającego opodatkowaniu podatkiem od majątku usytuowany jest na dość wysokim poziomie. Ponadto w wielu ustawodawstwach przewidywane jest pomniejszanie podstawy opodatkowania poprzez odpisy przysługujące przy wspólnym rozliczaniu się małżonków czy też odpisy na dzieci. Jeśli czysta wartość majątku osoby fizycznej nie przekracza progu wolnego od opodatkowania lub „schodzi” poniżej tego poziomu dzięki odpisom od podstawy opodatkowania, to osoba taka nie musi składać oświadczeń majątkowych dla celów podatku od majątku. Stąd też istotne jest przeanalizowanie konkretnych rozwiązań w podatku od majątku w poszczególnych krajach stosujących ten podatek.

Poza okresowymi oświadczeniami co do stanu majątku podatnika, składanymi obowiązkowo przez osoby fizyczne podlegające obowiązkowi podatkowemu w podatku od majątku, osoby takie - tak samo jak i inne osoby fizyczne, nie będące podatnikami podatku od majątku - mogą być w każdej chwili wezwane przez organ podatkowy do złożenia oświadczenia majątkowego w sytuacji, jeśli organ uzna, że potrzeba taka jest uzasadniona wymogami postępowania podatkowego prowadzonego wobec tej osoby.

3.2.1. Finlandia

Podatkowi od czystej wartości majątku (*varallisuusvero, förmögenhetsskatt*) podlegają osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania w Finlandii (rezydenci), jak i osoby fizyczne nie posiadające miejsca zamieszkania w Finlandii (nierezydenci). Rezydenci podlegają nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu od całego posiadanego majątku, niezależnie od tego, czy majątek ten znajduje się (ulożony jest) w Finlandii, czy gdzie indziej. Nierezydenci podlegają ograniczonemu obowiązkowi podatkowemu od majątku znajdującego się (ulożonego) na terytorium Finlandii.

Przedmiotem opodatkowania jest majątek posiadany na dzień 31 grudnia roku podatkowego. Stanu majątku na ten dzień dotyczy również obowiązkowa deklaracja podatkowa składana w urzędzie finansowym, w której ujawnić należy czystą wartość całego majątku podlegającego opodatkowaniu, po potrąceniu ciężących na nim zobowiązań. W skład tego majątku wchodzi wszystkie składniki majątkowe należące do podatnika, o ile ich wartość daje się wyrazić w pieniądzu. Wartość poszczególnych składników majątku ustalana jest co do zasady według wartości rynkowej. W stosunku jednak do niektórych dóbr stosuje się specjalne reguły wyceny. Na przykład w przypadku majątku służącego do prowadzenia działalności gospodarczej dla celów podatkowych przyjmuje się wartość księgową poszczególnych składników przedsiębiorstwa podatnika. Wartość akcji notowanych na giełdzie dla celów podatkowych przyjmowana jest z kolei w wysokości 70% ich wartości, mierzonej na koniec roku podatkowego. W Finlandii przyjęto również rozwiązanie pozwalające na kumulowanie wartości majątku należącego do poszczególnych członków rodziny, tj. małżonków i małoletnich dzieci, w ramach jednej podstawy opodatkowania.

Na realny wymiar podatku mają wpływ odliczenia od podstawy opodatkowania. Małżonkowie od podstawy odliczyć mogą kwotę 50 000 FIM (marek fińskich) plus kolejnych 10 000 FIM na każde dziecko poniżej szesnastego roku życia. Można odliczyć również kwotę 50 000 FIM, przysługującą na każde zajmowane mieszkanie.

Oczywiście nie wszystkie osoby posiadające majątek, który co do zasady podlegać powinien opodatkowaniu fińskim podatkiem od majątku, rzeczywiście podatek ten płacą. Dostyżnie wysoki ustawiony został bowiem próg czystej wartości majątku, którego przekroczenie powoduje powstanie obowiązku podatkowego. Próg ten wynosi 1,1 mln. FIN. Podatnicy posiadający majątek o niższej czystej wartości niż wartość progowa w ogóle nie płacą podatku od majątku. Nie mają również obowiązku informowania urzędu finansowego o konkretnej wartości swego majątku.

Stawka podatkowa wyrażona jest w sposób mieszany. Od majątku o wartości progowej 1,1 mln. FIN płaci się stałą kwotę 500 FIN. Od wartości majątku przekraczającej wartość progową do urzędu finansowego przekazać należy 0,9% od nadwyżki ponad 1,1 mln. FIN. Łączna wartość podatku dochodowego, podatku od czystej wartości majątku oraz składek na ubezpieczenie społeczne nie może przekroczyć 70% dochodu podatnika w roku podatkowym.

Deklarację podatkową dla celów podatku od majątku, w której podatnik ujawnia łączną wartość majątku podlegającego opodatkowaniu i wartość poszczególnych składników tego majątku, należy złożyć do dnia 31 stycznia roku następującego po roku podatkowym i tym terminie ostatecznie rozliczyć podatek od majątku. Podatek ten jest bowiem pobierany zaliczkowo w ciągu całego roku podatkowego. Jak wyżej wskazano, obowiązek ten występuje tylko wówczas, jeśli wartość majątku podatnika przekroczyła wartość progową 1,1 mln. FIN¹⁶.

W Finlandii spośród podatków majątkowych pobierany jest ponadto osobny podatek od nieruchomości i podatek od spadków i darowizn.

3.2.2. Francja

Osoby fizyczne są podatnikami podatku solidarnościowego od majątku (*impôt de solidarité sur la fortune*). Opodatkowaniu podlega majątek netto po odliczeniu ciężących na nim zobowiązań, jeśli jego wartość według wyceny rynkowej na dzień 1 stycznia roku podatkowego przekracza sumę 4,7 mln. FRF (franków francuskich). Próg opodatkowania jest zatem sto-

¹⁶ Kestii, J., Andersen, P.S., Schwanhagen, Ch. (red.): *European Tax Handbook 1999*, IBFD Publications BV Amsterdam, s. 175.

sunkowo wysoki. Spod opodatkowania wyłączono ponadto majątek służący do prowadzenia działalności gospodarczej, akcje i udziały w spółkach pozwalające na dysponowanie 25% głosów, polisy na życie i niektóre inne wartości majątkowe. Jeśli wartość podlegającego opodatkowaniu majątku osoby fizycznej nie przekracza wielkości progowej 4,7 mln. FRF, to osoba taka nie ma obowiązku składania oświadczeń majątkowych w podatku od majątku.

Podatek od majątku obliczany jest według następującej skali podatkowej:

podstawa opodatkowania (FRF)		stawka (%)
do wartości	4 700 000 FRF	0
4 700 000 FRF	7 640 000 FRF	0,55
7 640 000 FRF	15 160 000 FRF	0,75
15 160 000 FRF	23 540 000 FRF	1,00
23 540 000 FRF	45 580 000 FRF	1,30
45 580 000 FRF	100 000 000 FRF	1,65
powyżej	100 000 000 FRF	1,80

Całkowite obciążenie podatkiem od majątku i podatkiem dochodowym nie może przekroczyć 85% rocznego dochodu podatnika¹⁷.

We Francji jako podatek lokalny pobierany jest również podatek od nieruchomości i podatek od mieszkań. Wymierzone są one na podstawie odpowiednich katastrów i ewidencji. Wpływów dostarcza również podatek od spadków i darowizn.

3.2.3. Hiszpania

Podatek od majątku (*impuesto sobre el patrimonio*) jest podatkiem lokalnym nakładanym przez władze regionalne. Małżonkowie opodatkowani są co do zasady osobno, każdy w stosunku do posiadanego majątku. W przypadku małżeńskiej wspólnoty majątkowej podatek od całości majątku małżonków rozkłada się po 50% na każdego z małżonków.

Podstawę opodatkowania stanowi w przypadku rezydentów czysta wartość całego ich majątku bez względu na miejsce jego alokacji, a w przypadku nierezydentów czysta wartość majątku ulokowanego w Hiszpanii. Z podstawy opodatkowania wyłącza się wartość budynków mieszkalnych, praw emerytalnych i rentowych, indywidualnych praw własności przemysłowej i praw autorskich, majątku służącego działalności gospodarczej, pod pewnymi warunkami wartość udziałów i akcji, wartość dzieł sztuki znajdujących się w posiadaniu artystów, wartość wpisanych do rejestru zabytków i obiektów artystycznych. Od podstawy opodatkowania dokonuje się odpisu kwot wolnych od opodatkowania. Kwoty te ustalane są przez poszczególne władze regionalne. W przypadku nie ustalenia takich kwot stosuje się odpis standardowy w wysokości 17,3 mln. ESP (pesos). Stawka podatkowa zależnie od regionu i rozpiętości kwot w poszczególnych przedziałach skali podatkowej wynosi od 0,2% do nawet 2,5%.

Wartość majątku netto jest szacowana przez podatnika i przekazywana do urzędu finansowego w specjalnej deklaracji podatkowej, przesyłanej do urzędu razem z deklaracją w podatku dochodowym. Podatek od majątku trzeba uiścić między 1 maja a 1 czerwca roku następującego po roku podatkowym. Jeśli zobowiązanie w podatku od majątku i w podatku docho-

¹⁷Kestii, J., Andersen, P.S., Schwanhagen, Ch. (red.): *European Tax Handbook 1999*, IBFD Publications BV Amsterdam, s. 197.

dowym przekroczy łącznie 70% dochodu podatnika, podatnik może zredukować należny podatek od majątku o maksymalnie 20%¹⁸. Inne podatki o charakterze majątkowym występujące w Hiszpanii to podatek od nieruchomości i podatek od spadków i darowizn.

3.2.4. Holandia

Podatnikami holenderskiego podatku od majątku (*vermogenbelasting*) są osoby fizyczne zamieszkałe w Holandii (rezydenci) i osoby fizyczne nie mieszkające w Holandii (nierezydenci). Rezydenci płacą podatek od całości swego majątku, natomiast nierezydenci tylko od majątku znajdującego się w Holandii. Małżonkowie opodatkowani są łącznie. Obowiązek podatkowy ciąży na osobie wykazującej wyższy dochód w roku podatkowym. Majątek małoletnich dzieci podlega osobnemu opodatkowaniu.

Podstawę opodatkowania stanowi łączna wartość rynkowa wszystkich składników majątku pomniejszona o zobowiązania ciężące na tym majątku. Z podstawy opodatkowania wyłącza się wartość praw emerytalnych, rent, ubezpieczeń chorobowych.

Kwota wolna od opodatkowania wynosi:

- 197 tys. NLG dla osób indywidualnych i małżeństw żyjących osobno oraz
- 246 tys. NLG dla małżeństw żyjących wspólnie.

W stosunku do innych krajów Unii Europejskiej, w Holandii próg opodatkowania wyznaczony został na dosyć niskim poziomie, co wskazuje na szeroki efektywny zakres podmioty tego podatku.

Stawka podatkowa w podatku od majątku wynosi 0,7%. Jeśli łączna wartość obciążenia podatkiem od majątku i podatkiem dochodowym przekroczy 68% dochodu, to nadwyżka ponad tę wartość zwracana jest podatnikowi na żądanie.

W stosunku do osób fizycznych przewidziany jest ponadto odrębny podatek od nieruchomości, które wykorzystywane są do prowadzenia działalności gospodarczej. Pobierany jest również podatek od spadków i darowizn.

3.2.5. Luksemburg

Osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania na terytorium Luksemburga (rezydenci) podlegają opodatkowaniu podatkiem od majątku (*impôt sur la fortune*) od całego należącego do nich majątku. W przypadku nierezydentów podatkiem od majątku w Luksemburgu podlegają tylko niektóre składniki ulokowanego w Luksemburgu majątku tych osób.

Podstawę opodatkowania stanowi wartość czysta majątku na dzień 1. stycznia roku podatkowego, po odliczeniu ciężących na tym majątku zobowiązań. Co do zasady wycena poszczególnych składników majątku opiera się na kryteriach rynkowych. Dla celów podatkowych bierze się jednak pod uwagę tylko 50% określonej urzędowo wartości jednolitej lasów i użytków rolnych oraz 50% wartości rynkowej majątku służącego działalności gospodarczej.

Od podstawy opodatkowania dokonuje się odliczeń w wymiarze od 50 tys. LUF (franków luksemburskich) do 1,4 mln. LUF. Rozmiar odliczenia zależy od rodzaju opodatkowanego majątku. Odliczenie w wysokości 1,4 mln. LUF dotyczy np. oszczędności zgromadzonych na kontach w Luksemburgu lub udziałów i akcji określonych krajowych spółek. W przypadku małżeństw wielkość przysługujących odliczeń ulega podwojeniu. Ponadto każdy rezydent ma prawo odliczyć od podstawy opodatkowania kwotę 0,1 mln. LUF. Kwota ta podwajana jest w przypadku wspólnego rozliczania się małżonków. Od skumulowanej dla rodziny podstawy

¹⁸ Kestii, J., Andersen, P.S., Schwanhagen, Ch. (red.): *European Tax Handbook 1999*, JJBFD Publications BV Amsterdam, s. 498.

opodatkowania odpisać można również kolejne 0,1 min. LUF na każde niepełnoletnie dziecko. Stawka podatku od majątku w Luksemburgu wynosi 0,5%. Deklarację dotyczącą wartości majątku podatnik obowiązany jest składać raz na trzy lata¹⁹.

Od 1 stycznia 1997 r. zniesiony został dodatkowy podatek od majątku wykorzystywanego do prowadzenia działalności gospodarczej. W Luksemburgu nie ma również odrębnego podatku od nieruchomości. Pobierane są natomiast podatki od spadków i darowizn.

3.2.6. Szwecja

Ogólnopaństwowy podatek od majątku (*statlig förmögenhetsskatt*) pobierany jest w przypadku nierezydentów od całego ich majątku znajdującego się tak w Szwecji, jak i poza nią. Nierezydenci traktowani są tak jak rezydenci, jeśli przebywają w Szwecji dłużej niż trzy lata. Podatek stosuje się wówczas, jeśli czysta wartość majątku podatnika po potrąceniu zobowiązań wynosi na dzień 31 grudnia roku podatkowego więcej niż 900 000 SEK. Z podstawy opodatkowania wyłącza się majątek służący do prowadzenia działalności gospodarczej. Co do zasady poszczególne składniki majątkowe wyceniane są według wartości rynkowej. W przypadku jednak niektórych składników majątku, np. akcji, udziałów i nieruchomości, stosowane są szczególne metody wyceny. Stawka powszechnego podatku od majątku wynosi 0,5%. Obok tego podatku pobierany jest również podatek od spadków i darowizn oraz podatek od nieruchomości.

4. Wnioski

Obowiązek składania przez osoby fizyczne oświadczeń majątkowych przed organami podatkowymi może być co do zasady ukształtowany jako:

1. okresowy obowiązek składania oświadczeń majątkowych, stanowiący element procedury poboru podatku od majątku; tak ukształtowany obowiązek informacyjny występuje w tych krajach Unii Europejskiej, w których pobierany jest podatek od majątku, lub

2. obowiązek składania oświadczeń majątkowych na żądanie organu podatkowego w związku z prowadzonym postępowaniem podatkowym;

- w krajach, w których pobiera się podatek od majątku, obowiązek składania oświadczeń majątkowych na żądanie organu podatkowego występuje obok obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych dla celów podatku od majątku,

- w krajach, w których nie pobiera się podatku od majątku, obowiązek składania oświadczeń majątkowych na żądanie organu podatkowego jest jedyną instytucją prawną tego rodzaju.

We wszystkich państwach Unii Europejskiej organy podatkowe mają możliwość żądania od osoby fizycznej złożenia oświadczenia majątkowego w związku z toczącym się postępowaniem podatkowym. Taka regulacja występuje również w prawie polskim. W Unii Europejskiej dodatkowy niejako obowiązek okresowego informowania organów podatkowych o wartości majątku występuje tylko w tych krajach, gdzie pobiera się podatek od majątku, a więc w Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Luksemburgu i Szwecji. W ostatnim czasie z podatku od majątku - i w konsekwencji z obowiązku regularnego informowania organów skarbowych o wartości majątku - zrezygnowano w Niemczech, Danii, Austrii i Włoszech. W Niemczech decydującą rolę w tym względzie odegrało orzecznictwo Federalnego Sądu Kon-

¹⁹ Kestii, J., Andersen, P.S., Schwanhagen, Ch. (red.): *European Tax Handbook 1999*, EBFDPublications BV Amsterdam, s. 363-364.

stytucyjnego, uznające ten podatek w jego wówczas obowiązującym kształcie za sprzeczny z konstytucją.

W polskim systemie podatkowym nie występuje powszechny podatek od majątku. W konsekwencji osoby fizyczne nie mają obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych przez organami podatkowymi. Jak wskazano, organy podatkowe mają jednak prawo żądania, aby osoba fizyczna złożyła takie oświadczenie, jeśli wynika to z potrzeb postępowania podatkowego. Jest to regulacja w pełni zgodna z instytucjami występującymi we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Wydaje się, że w przypadku należytego jej wykorzystania przez organy podatkowe przynosić ona powinna zadowalające rezultaty tak z punktu widzenia kontroli podatkowej, jak i bieżącego nadzoru podatkowego. Z punktu widzenia prawa podatkowego i konstytucyjnego, innych funkcji instytucja ta pełnić nie powinna.

Ewentualny zamiar wprowadzenia w Polsce powszechnego podatku od majątku wraz z odpowiednim obowiązkiem informacyjnym zmierzałby akurat w kierunku przeciwnym niż ogólne tendencje rozwojowe prawa podatkowego w państwach Unii Europejskiej. Z drugiej strony wprowadzenie samego obowiązku regularnego składania oświadczeń majątkowych przez osoby fizyczne bez jednoczesnego pobierania podatku od majątku byłoby działaniem dublującym istniejące już rozwiązanie, pozwalające organom podatkowym w razie potrzeby żądać od osób fizycznych oświadczeń co do wartości ich majątku. Problem efektywności nadzoru podatkowego i kontroli podatkowej w Polsce polega jak się wydaje nie na braku instrumentarium koniecznego do sprawowania kontroli czy nadzoru, ale na niewykorzystywaniu przez organy podatkowe istniejących instytucji we właściwym stopniu.